

Plaňava, Ivo

Pozdravy

In: Plaňava, Ivo. *Jak (to) spolu mluvíme : (psychologie dorozumívání i nedorozumění mezi lidmi)*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 1992, pp. 51-55

ISBN 8021004126

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/132060>

Access Date: 18. 02. 2024

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts,

Version: 20220831

Masaryk University provides access to digitized

documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI
ARTS

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts,
Masaryk University

digilib.phil.muni.cz

9. Pozdravy

Pozdravením si dáváme najevo, že jsme se spatřili a poznali. Kdyby se dva známí minuli bez pozdravení, i to by byl určitý signál: nestojíme si ani za letmé pokývnutí hlavami. Pozdravit se neznamená jen vzájemnou registraci či dobré vychování. I pro tenhle styl mezilidské komunikace platí: jak na tom spolu jsme, tak se také zdravíme. A protože jsme na tom všelijak i různě, budiž také naše zdravení ne všelijaké, nýbrž různorodé. Možností je dost.

Potkávací zdravení je nejčastější a říká: právě teď se vidíme více méně náhodou, dáme si to tedy krátce a obvyklým způsobem najevo – a půjdeme dál, možná jindy. A jako je tomu u potkávacích světel auta, nemají být ani potkávací pozdravy příliš prudké, nápadné, oslňující. Potkávací pozdravení též naznačuje spojení přítomnosti s minulostí – minulost se v určitém smyslu slova utvrzuje, konzervuje: dosavadní distance i pozice nadále platí, nic se nemění. Aby zdravený nebyl uváděn ve zmatek (není teď čas nic si vysvětlovat, neboť se pouze míváme), nemají se potkávací pozdravy příliš měnit, velká překvapení nejsou žádoucí.

Pánové Jiří Hlaváček a Jiří Jiráček se znají jen povrchně, jejich osobní kontakty jsou nulové, citové vztahy neutrální až mírně pozitivní. Když se náhodou potkají, což se stává tak jednou za tři až čtyři týdny, zdravívají se slovy: „Dobrý den“, „Bud’te zdrav!“ , vymění si pousmání, pokývnu

hlavami, ruce jsou v klidu. Jednoho úplně obyčejného odpoledne se potkají – a tu pan Jiří Hlaváček zahlaholí vřelým hlasem: „Nazdárek, můj milý příteli,“ obličej plný blaha, ruce naznačují objetí blízkých příbuzných po letech nuceného odloučení. Už už nasazoval Jiří Jiráček obvyklý obličej, teď však strnul, nohy se zastavily. Co to bylo? Zbláznil se, jak on se to vlastně jmenuje, jó Hlaváček? Vyhrál v loterii nebo si popil? Anebo bude, pro pána krále, po mně něco chtít? Jak se zachovat? Těžko teď jde říct obvyklé „Bud’te zdrav!“ a jít dál. Pan Jiří Hlaváček nápadně porušil zavedný způsob a pozdravil tak, jako by vztahy s druhým panem Jiřím byly o hodně bližší a srdečnější, než vskutku jsou. A to se nedělá.

Naše pozdravy – potkávací i jiné – nemají být na všechny strany stejné, vždyť ani naše vztahy k lidem nejsou na jedno kopyto. A tudíž jinak zdravím paní učitelku, která je třídní mého syna – potíživisty ; a jinak zase kamaráda ze sauny či košíkové. Že takhle každý nejedná? Že je kolem nás pár bodrých pánů a sladkých dam, kteří se na každého úplně stejně usmívají? Určitě je tomu tak – a dobře jim tak.

Jelikož tihle „nasládlí bodráci“ vůbec nediferencují, přestanou lidi rozlišovat směrem k nim – a začnou se jim šmahem vyhýbat, ba přímo prchat z laciného objetí jejich stereotypní žoviálnosti.

Za zmínku stojí jedna odrůda těchto zdravičů, soukromě jim říkám Jarouši, ani dobře nevím proč. Někde možná přečetli nebo slyšeli, že zdravit se má srdečně a vřele. Nebo z jakýchsi důvodů bažil po tom, aby je úplně každý a na setkání považoval za lidi otevřené, laskavé, se srdcem na obou dlaních. Když vás náhodou potkají, pohladí

vás vlahým pohledem, který oni sami považují za pozorný a milý, je to však pohled matný a především nevidoucí. Zdraví se s vámi jako s navrátilivším se ztraceným synem, třepou vám rukama – a vy cítíte, že vůbec nevědí, kdo vlastně jste. „Musíme se spolu co nejříve vidět, popovídat si upřímně a od srdce“, loučí se velice rychle, aby jejich zrak mohl spočinout na další oběti, kterou zavalí úplně stejnou „vřelostí“.

Stalo se jednou, že do mne vjel d'áblík a já přenišil tirády jednoho vyhlášeného Jarouše slovy: „Promiňte pane, ale pokud se nemýlím, my se neznáme.“ Nebyla to pravda, párkrát jsme se letmo potkali, já jen zkoušel, co na to Jaroušek. Nedal se vyvést z míry a pravil: „Óó, to je mi ze srdce líto, milý příteli, jsem opravdu rád, že tě vidím. Musíme se brzy sejít a od srdce si popovídat.“ A svižným krokem odkráčel, Jarouš jeden.

Zdravení na uvítanou bývá poněkud složitější, lze mluvit o vítacích rituálech, obřadech. Kontext je jednoznačný: jeden člověk vítá a tím druhého přijímá na svém teritoriu; a tedy jeden je domácí, to jest hostitel – druhý je hostem, což platí bez výjimky při každém přivítání.

Hostitelem je ten, kdo je doma i „doma“. Domácím bez uvozovek je pán či paní, kteří ve svém bytě vítají návštěvu. A „domácí“ je třeba prodavačka, která v obchodě vítá zákazníka; nebo lékař a zdravotní sestra vcházející v kontakt s pacientem; anebo ministerský předseda vítající na letišti ministerského předsedu jiné, více nebo méně spřátelené země. Hostitelem je též vrátný i úředník, starosta i referent, když jednají s hostem – občanem. Přijde-li domů manžel a jeho paní už je v bytě, stává se manželka, byť jen na chvíli, vítajícím hostitelem a manžel zajisté vítaným „hostem“. Přichází-li dívka

na rande s mladíkem, který na ni už dlouho čeká u sochy Leoše Janáčka, je v této chvíli slečna „hostem“ a mladý muž ji má vlídně přivítat.

Z dvojice rolí hostitel – host vyplývá zcela určité, očekávané chování. Jestliže někdo je mým hostem a já ho jako takového přijímám, ať mi tak velí situace nebo zaměstnání, jsem hostovi k službám a jako první mu dávám čitelně najevo své potěšení, že ho vidím. Zajisté tak činím různě, diferencovaně podle toho, o koho jde. Přátele stejného pohlaví vítám v předsíni svého bytu slovy vyjadřujícími radost ze setkání, potřepeme si rukama. Jejich manželky, zejména některé, mohu i obejmout a zlehka políbit. Úředník ani prodavačka nevitají klienty mlaskavým polibkem, nýbrž zdvořilým pousmáním a opět vlídným slovem, aby tak vyjádřili potěšení a ochotu udělat pro návštěvníka vše možné i nemožné.

Pozdravy na rozloučenou. Z bontonu je známo, že jako první se loučí host, to jest ten, kdo opouští teritorium svého hostitele. Rozloučení bývá o něco méně vřelé než následná reakce hostitele. Kupující v obchodě nakoupil, operativní komunikace proběhla tak, jak měla: účelně, vlídně a se vzájemnou zdvořilostí každý splnil svou roli. Při loučení prodavačka zajisté řekne, že jí bude milé, když zákazník přijde znovu – ať něco koupil nebo nekoupil. A nemůže následovat nic jiného než jedna z několika málo variant pozdravu „na shledanou“. Pouze při mimořádných nákupech – třeba obývacího pokoje, auta nebo štěněte – se lze rozloučit podáním ruky, iniciátorem bývá kupující. Zvyk zasednout do hospody a dobrý obchod zapít je dnes poněkud archaický, škoda. Také loučení po příjemném posezení se známými nebývá nijak vzrušující ani netrvá příliš dlouho. Bouřlivější však je poté, co se událo něco mimořádného, setkání proběhlo jaksi divně, extrémně. A tudíž

i vztahy se pozměnily. Na jednom pólu to může znamenat loučení připomínající scénu z Romea a Julie po jejich první společné noci – a na druhém pólu zazní prásknutí dveří.

I my se teď začněme loučit se zdravením – a učinme tak, s dovolením, přímo apelativně. Neochuzujme se, vážené dámy a pánové, sousedé i sousedky, bratři a sestry, kolegové i kolegyně, milenci a manželé, mládenci a panny, milí spolužáci, kamarádi i spolupracovníci - a neváhejme se zdravit a oslovovat co nejrozmanitěji. S celou škálou úsměvů a pousmání si můžeme přát dobré jitro, ráno, poledne, večer i klidnou noc. Nejčastěji si přejeme zdraví, štěstí a boží požehnání; taky dobrou chuť, hodně úspěchů, šťastnou cestu; rukama si pokyneme, potřepeme, zamáváme, pohladíme se nebo obejmeme; vzdáváme si úctu, někdy smekáme, můžeme se i uklonit...

Je však jedno pochybné pozdravení neblahé paměti, kdy jistí lidé nepřáli jeden druhému vůbec nic ani si nevzdávali úctu. Pravá paže vyletěla nahoru a tam ztuhla, cvakly podpatky a zaznělo vyštěknutí: „Heil Hitler!“ Tohle neosobní či spíše nadosobní pozdravení také něco vyjadřovalo. Nejspíše to, že na vztazích dvou lidí vůbec nezáleží, neboť pro oba je přece nejdůležitější oddanost velikému vůdci, a ten nechť je zdrav, aby všechny mohl věčně vést – až na věčnost. Práci čest!

Volání po rozmanitosti tedy má své hranice. Nejsou vymezeny jen pochybnou hodnotou neosobních a nadosobních pozdravů. Pokud nějaký ten Jarouš všechny zdraví jakoby upřímně a důvěrně – a přitom vůbec neví, o koho vlastně jde, zajisté nebudeme o takové pozdravení stát. Ani o matoucí pozdrav na uvítanou, kdy obsah slov je v nesouladu s kyselou tváří. Nebo když se pozdrav blíží pohrdání. Maucta.